

כהנים גדולים

מים ראשונים: בפרשתנו, בדין טומאה לכהנים בגין פטירת קרובי משפחה מדרגה ראשונה, נזכר לראשונה במקרא הביטוי "כהן גדול". בכל מקום עד כאן, הבנו שיש כהן בכיר, מורם משאר הכהנים, בעיקר דרך אזכורו האישי של אהרון עם בניו: "אהרון ובניו". ראה תיאור ממשיכו/יורשו של אהרון בסדר העבודה של יום הכיפורים, בפרשת אחרי מות אחר כותלנו: "וּכְפַר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו וְכו' " (ויקרא טז לב). אך שם עדיין בלי התואר, ורק בפרשתנו נזכר לראשונה בתורה התואר: "כהן גדול". אהרון עצמו לא זכה לתואר זה, אולי לא היה זקוק לכך! ואנו לא באנו לדון בנושא הרחב של "כהן גדול": משפטיו ודיניו, אלא בכהנים הגדולים שנזכרו בשם ו/או במעשיהם במקרא ובמדרש.

והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדוֹ לְלִבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים אֶת רֵאשׁוֹ לֹא יַפְרֵעַ וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹס: וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא: (ויקרא כא י-יא).²

וַיֹּאמֶר חֶלְקִיהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עַל שֶׁפָּן הַסֵּפֶר סֵפֶר הַתּוֹרָה מִצְאָתִי בְּבֵית ה' וַיִּתֵּן חֶלְקִיהָ אֶת הַסֵּפֶר אֶל שֶׁפָּן וַיִּקְרָאָהּ: (מלכים ב כב ח).³

בראשית רבה מו ה פרשת לך לך – אברהם כהן גדול

ר' ישמעאל ור' עקיבא. ר' ישמעאל אומר: אברהם כהן גדול היה, שנאמר: "וַיִּשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנְחַם אֶתְּהָ כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דְּבַרְתִּי מִלְכֵי צִדְקָ" (תהלים קי ד).⁴

ספרא צו מכילתא דמילואים סימן יד – משה כהן גדול

"ווישחט ויקח משה מן הדם" - כל שבעת ימי המילואים היה משה משמש בכהונה גדולה: הוא היה שוחט, הוא היה זורק, הוא היה מזה, הוא היה מחטא וכו'. משל למה הדבר דומה? לבת מלכים שנישאת כשהיא קטנה. ופסקו עם אמה שתהא משמשת עד שעה שתלמוד בתה. אף כך אהרון, תחילה היה לוי, שנאמר: "הלא אהרון אחיך הלוי" (שמות ד יד). כשנבחר להיות כהן גדול, אמר לו הקב"ה למשה: אתה תשמשני עד שילמוד אהרון. היה משה שוחט ואהרון רואה אותו, זורק ואהרון רואה אותו, מזה ורואה אותו וכו'.⁵

¹ חפש ברשת מאמר של יוחנן ברויאר גדול מרב רבי, גדול מרבי רבן, גדול מרבן שמו.
² וחוזר הביטוי, פעם שנייה ואחרונה בתורה, בפרשת מסעי, בדין רוצח נפש בשגגה: "... וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: ... כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יָשֶׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאַחֲרָי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל יָשׁוּב הַרְצֵחַ אֶל אֶרֶץ אַחֲזָתוֹ" (במדבר לה כה-כח). ראה דין זה, הקשר בין רוצח בשגגה והכהן הגדול, גם ביהושע כ ו: "וַיָּשֶׁב בְּעִיר הַהִיא עַד עֲמֻדוֹ לַפְּנֵי הַעֲדָה לְמַשְׁפַּט עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּיָמֵי הָהֵם אִזְּ שׁוֹב הַרוֹצֵחַ וְכֹּהֵן אֶל עִירוֹ וְאֶל בֵּיתוֹ אֶל הַעִיר אֲשֶׁר נָס מִשָּׁם". ראה דברינו על [ערי מקלט](#) בפרשת ואתחנן.

³ ארבעה כהנים גדולים נזכרו בשםם ובתוארם "כהן גדול", שניים בספרי הנביאים בבית ראשון ושלושה בתחילת ימי בית שני. כאן, בימי יאשיהו באחרית ימי בית ראשון – חלקיהו (ראה אזכורו גם במקבילה בדברי הימים ב פרק לד); וקודם לכן, בספר מלכים ב פרק יב, בימי המלך יואש – יהוידע. שניהם, אגב תחת שמות מלכים דומים (יואש, יאשיהו) ובסיפור דומה של חיזוק בדק בית המקדש. וכאן, במלכים ב, גם בקשר לסיפור מציאת ספר התורה הגנוז, שלושה הכהנים הגדולים הנזכרים בשמותם בבית שני, הם: יהושע בן יהוצדק, בספרים: חגי פרקים א וב, זכריה פרקים ג ו-ו; ואלישיב ובנו יוֹדָע, בספר נחמיה פרקים ג ו-ג.

⁴ הכהן הגדול הראשון עפ"י המדרש הוא אברהם אבינו. שהרי הוא אבי האומה שנקראת "ממלכת כהנים וגוי קדוש" וממנו בא הכל. ראה דברינו [כה תברכו את בני ישראל](#) בפרשת נשא שברכת כהנים באה מכוחו של אברהם (במדבר רבה יא ב). כהונה זו קשורה למצוות מילה, לנכונותו של אברהם למול את עצמו ובניו, כפי שממשיך שם המדרש: "ונאמר להלן (בראשית יז) ונמלתם את בשר ערלתכם"; וגם לעקידה כפי שנדרש בבראשית רבה נה ז: "אמר לפניו: רבון העולמים, יש קרבן בלא כהן? א"ל הקב"ה: כבר מניתיך שתהא כהן, זהו שכתוב: אתה כהן לעולם". הקשר למילה הוא אולי גם על בסיס הפסוק הסמוך שם בתהלים קי ג: "עֲמֵךְ נִדְבַת בְּיוֹם חֵילְךָ בְּהַדְרֵי קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחַר לֶךְ טַל יִלְדְּתִיד", אך את עניינו צד דווקא אזכור מלכי צדק עליו התורה מעידה: "והוא כהן לאל עליון" (בראשית יד יח) בעיר שלם היא ירושלים לעתיד ושעפ"י מסורת חז"ל הוא שם בן נח. הוא שמברך את אברהם: "בְּרִיךְ אֲבִרְךָ לְאֵל עֲלִיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וְאָרֶץ". ואברהם נותן לו "מעשר מכל". אז מי היה הכהן הגדול הראשון? ראה גמרא נדרים לב ע"ב, וכן מדרש ויקרא רבה כה ו שבגלל שמלכי צדק "הקדים ברכת אברהם לברכת המקום", הוציא הקב"ה ממנו את הכהונה ונתנה לאברהם: "אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? מיד נתנה לאברהם, שנאמר: .... אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק - על דיבורי של מלכי צדק". משמע, מלכי צדק, מצאצאיו של שם, הוא הכהן הגדול הראשון ומשם עברה לאברהם. וכבר הארכנו לדון בדמותו של מלכי צדק בדברינו [מי אתה מלכי צדק](#) בפרשת לך לך.

⁵ הרי לנו עוד כהן גדול לפני אהרון, לפני שהכהונה נקבעה לדורות במשפחת אהרון ובניו – משה. כאן אמנם משמע שרק בשבעת ימי המילואים שימש משה ככהן גדול, אבל במקורות אחרים מובאת הדעה שמשם שימש כהן גדול ארבעים שנה. ראה שמות רבה לו א: "רבנן אמרי: כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר שימש משה בכהונה גדולה. ויש אומרים: לא שמש אלא שבעת ימי המילואים, ר' ברכיה בשם ר' סימון אומר: כל מ' שנה שמש משה בכהונה גדולה, שנאמר: (דברי הימים א ה) ובני עמרם אהרון ומשה, וכתבי:

משנה מסכת שקלים פרק ו משנה ו – יהוידע כהן גדול

... מדרש דרש יהוידע כהן גדול: "אָשֶׁם הוּא אָשֶׁם אָשֶׁם לְה' " (ויקרא ה יט) - זה הכלל: כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה ילקח בו עולות הברש לשם, והעורות לכהנים. נמצאו שני כתובים קיימים: אשם לה' ואשם לכהנים. ואומר: "כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו" (מלכים ב יב יז).⁶

מלכים ב פרק כב פסוק כ – חלקיהו כהן גדול

ויאמר חלקיהו הכהן הגדול על שפן הספר ספר התורה מצאתי בבית ה' ויתן חלקיהו את הספר אל שפן ויקראהו:⁷

זכריה פרק ג – יהושע הכהן הגדול

ויבאני את יהושע הכהן הגדול למד לפני מלאך ה' והשטן עמד על ימינו לשטנו: ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבחר בירושלם הלוא זה אוד מצל מאש: ... ויאמר ישימו צניף טהור על ראשו וישימו הצניף הטהור על ראשו וילבשהו בגדים ומלאך ה' עמד: ... ויעד מלאך ה' ביהושע לאמר: ... כה אמר ה' צבאות אם בדרך תלך ואם את משמרת תשמר וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמר את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה: שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כי אנשי מופת הם הנהיגי מביא את עבדי צמח:⁸

משנה מסכת אבות פרק א משנה ב – שמעון הצדיק

שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים.⁹

(דברים לג) ומשה איש האלהים". (וכך יכול היה להיכנס ולשמוע את הקול מבין שני הכרובים, ראה דברינו [משה איש האלהים](#) בפרשת וזאת הברכה). וכן הוא במדרש ויקרא רבה יא ו: "ר' יודן בשם רבי יוסי בר יהודה ור' ברכיה בשם ר' יהושע בן קרחה: כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא נמנע משה מלמשש בכהונה גדולה. זהו שכתוב: משה ואהרן בכהניו (תהלים צט)". שוב מנגד, ראה שמות רבה סוף פרשה ב שמשה נדחה מהכהונה אותה ביקש: "ויאמר הנני - הנני לכהונה ולמלכות. אמר לו הקב"ה: במקום עמודו של עולם אתה עומד? אברהם אמר: הנני ואתה אומר הנני? ביקש משה שיעמדו ממנו כוהנים ומלכים. אמר לו הקב"ה: אל תקרב הלום - כלומר, לא יהיו בניך מקריבים, שכבר מתקנת הכהונה לאהרן אחיך". ראה גם בראשית רבה נה ו. וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [אל תקרב הלום – הקרב אליך את אהרן](#) בפרשת תצוה.

⁶ זו אחת מדרשות חז"ל הנדירות, אם לא היחידה, שמייחסת דרשת תורה שבע"פ לדמות כהנית מבית ראשון (ראה רות רבה על דברים שחידש בעז ובית דינו, תקנות יהושע – בבא קמא פ ע"ב, בית דינו של שמואל – יבמות עז, בבא קמא סא). יהוידע הכהן הגדול הוא שהציל את יואש מעתליה שהמיתה את כל צאצאי בית דוד (מלכים ב פרק יא), החזיר את עבודת ה' לבית המקדש וחזק את בדיק הבית יחד עם המלך יואש (שם, [הפטרות פרשת שקלים](#)) וכאן הוא פותר מקראות סותרים. ובנו של יהוידע, זכריה, נהרג ע"י העם ועל כך יצא קצף גדול על ישראל בחורבן בית ראשון כמתואר במדרש איכה רבה מספר פעמים בחריפות רבה.

⁷ חלקיהו כהן גדול חי לקראת סוף בית ראשון, בימי יאשיהו המלך, ולו מייחס המקרא את מציאת ספר התורה, שהוחבא כנראה ע"י הכהנים בימי המלכים הרשעים: אחז, מנשה ואמון ונתגלה בשעת חיזוק בדיק הבית שנעשה בימי יאשיהו-חלקיהו בדומה לזה שנעשה שנים קודם בימי יואש-יהוידע. ראה פרשני המקרא על אתר: רש"י, מצודות, מלבי"ם ודעת מקרא. לדעת כולם זה ספר התורה שהפקיד משה בארון הברית, דברים לא כו, שהיה העותק השלושה עשר שהופקד בארון למשמרת (דברים רבה ט ט). אירוע יוצא דופן זה של מציאת ספר התורה בסוף בית ראשון, נזכר אמנם בחז"ל אבל אולי לא בעוצמה שהיינו מצפים לה. ראה דברינו [כי לא תשכח מפי זרעו](#) בפרשת וילך וכן [אתם נצבים היום כולכם](#) בפרשת נצבים.

⁸ דמות דומינטית בשיבת ציון הוא יהושע הכהן הגדול שמתואר בנבואת זכריה כאן (הפטרות שאנחנו קוראים פעמיים בשנה, מצא אותן). שיחד עם זרובבל שהוא מצאצאי בית דוד ומייצג את המלוכה (ראה המשך שם בזכריה), מסמלים את התקווה הגדולה של תחילת בית שני. ראה גם דבריו של מלאכי פרק ב על הכהנים: "בְּרִיתִי הִיְתָה אִתּוֹ חַיִּים וְהַשְׁלוֹם ... תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעָוְלָה לֹא נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשִׁלּוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלֵּךְ אֶתִּי וְרַבִּים הָשִׁיב מֵעוֹן: כִּי שִׁפְתַי כֶּהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה בְּקִשּׁוֹ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱדָה ה' צְבָאוֹת הוּא". וכבר הרחבנו בפסוקים אלה בדברינו [כי שפתי כהן ישמרו דעת](#) בפרשת תצוה. ראה גם עדיפות הכהן על הנביא הנלמדת מנבואת זכריה הנ"ל, הוריות דף יג עמוד א: "כהן גדול קודם לנביא, שנאמר: ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא, הקדים צדוק לנתן; ואומר: שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך וגו', יכול הדיוטות היו? תלמוד לומר: כי אנשי מופת הם, ואין מופת אלא נביא, שנאמר: ונתן אליך אות או מופת". (ושם גם היררכיה בין חכם, מלך וכהן גדול). אך ראה גם בגמרא סנהדרין צג ע"א על מעילו של יהושע הכהן הגדול שנחרך באש, שלא כחנניה, מישראל ועזריה, שיצאו ללא כל פגע, וזאת משום שבניו לא הלכו בדרכיו. ויש להאריך עוד בדמותו בפעם אחרת.

⁹ דמות כהן גדול מרשימה ומיוחדת הוא שמעון הצדיק, דור שמיני ליהושע הכהן הגדול של תחילת בית שני, שמחבר בין הכהונה הגדולה ואנשי הכנסת הגדולה. לא מצאנו שום מקור שבו הכינוי "כהן גדול" נצמד לשמו, אבל פשיטא מכל המקורות, כגון שנכנס לקדש הקדשים פעם בשנה -גמרא מנחות להלן; ושעשה פרה אדומה - מסכת פרה פרק ג משנה ה, שהיה כהן גדול. זו אולי הדמות האחרונה שמסמלת לא רק את האידיאל של נביאי בית שני זכריה ומלאכי שהזכרנו לעיל, אלא גם את כוונת התורה, בפסוקים בפרשת שופטים: "כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דְבַר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבַר רִיבֵת בְּשַׁעֲרֶיךָ וְקִמַּת וְעִלִּית אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאתְ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדַרְשֶׁת וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: וְעִשִׂית עַל פִּי הַדְּבַר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמְרַת לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד" (דברים פרק יז). שילוב של תורה ועבודת המקדש, אליו מוסיף שמעון הצדיק את הצלע השלישית: גמילות חסדים. כתרים רבים נקשרו לראשו של שמעון הצדיק. ראה למשל הסיפור על המפגש הפלאי עם אלכסנדר מוקדון בגמרא יומא סט ע"א, הסיפור על הנזיר מהדרום בגמרא נדרים ט ע"ב ועוד.

תוספתא מסכת יומא פרק א הלכה ו – אחיו הכהנים מגדלים אותו

מצות כהן גדול להיות גדול מאחיו בנוי בכוח בעושר בחכמה ובמראה.¹⁰ אין לו, מניין שיגדלוהו אחיו? שנאמר: "והכהן הגדול מאחיו" - שיגדלוהו אחיו. אמרו עליו על פנחס איש חבתה, שעלה גורלו להיות כהן גדול והלכו אחריו גזברין ואמרכלין מצאוהו כשהוא חוצב. ומילאו עליו את המחצב דינרי זהב. אמר ר' חנינא בן גמליאל: לא סתת היה והלא חתנינו היה ומצאוהו כשהוא חורש, כמה שנאמר באלישע: "וַיִּלְךָ מִשָּׁם וַיִּמְצָא אֶת אֱלִישִׁיעַ בֶּן שָׁפְטַי וְהוּא חָרֵשׁ שָׁנִים עֶשְׂרִים צִמְדִים לְפָנָיו וְהוּא בְּשָׁנִים הָעֶשְׂרִים" (מלכים א פרק יט פסוק יט).¹¹

מסכת מנחות דף קט עמוד ב – משיירי כנסת הגדולה והכהונה הגדולה

אותה שנה שמת שמעון הצדיק, אמר להן: שנה זו הוא מת,¹² אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להן: כל יום הכפורים נזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ונתעטף לבנים ונכנס עמי ויצא עמי. שנה זו נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ונתעטף שחורים ונכנס עמי ולא יצא עמי. לאחר הרגל חלה שבעת ימים ומת, ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם. בשעת פטירתו.¹³

אמר להם: חוניו בני ישמש תחתי. נתקנא בו שמעי אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה, אמר לו: בוא ואלמדך סדר עבודה, הלבישו באונקלי וחגרו בצילצול, העמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו: אותו היום שאשתמש בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שליכי ואחגור בצילצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו, הלך לאלכסנדריא של מצרים ובנה שם מזבח והעלה עליו לשום עבודת כוכבים.¹⁴

מסכת יומא דף ט עמוד א – ההתדרדרות בבית שני

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב: "וַיִּרְאֵת ה' תוֹסִיף יָמִים וְשָׁנוֹת רַשְׁעִים תִּקְצְרֶנָּה" (משלי י כז)? "וַיִּרְאֵת ה' תוֹסִיף יָמִים" - זה מקדש ראשון, שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים גדולים.¹⁵ "וְשָׁנוֹת רַשְׁעִים תִּקְצְרֶנָּה" - זה מקדש שני, שעמד ארבע מאות ועשרים שנה, ושמשו בו יותר משלוש

¹⁰ השילוב של תכונות אלה, בפרט של נוי, עושר ומראה, מצוי גם במקורות נוספים, ולא דווקא בקשר לכהונה, ומוכיח שחז"ל לא זלזלו במאפיינים אלה. ראה לדוגמה מסכת עדויות פרק ב משנה ט: "האב זוכה לבן בנוי ובכח ובעושר ובחכמה וכו'". ובמסכת אבות פרק ו משנה ח: "הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם". ראה דברינו [היופי שבאדם – ברכתו ובלותו](#) בדפים המיוחדים.

¹¹ לפני שנמשיך בכהנים הגדולים של סוף בית שני (ולא נעבור על כולם), נצביע על כהן גדול צנוע ולא מפורסם: פנחס איש חבתה (כפי הנראה שם של מקום), שהיה עובד כִּסְתָת ועלה בגורלו להיבחר לשמש ככהן גדול. סיפור, יש להודות קצת יוצר דופן של תהליך בחירת הכהן הגדול אשר שונה מאד מהמוכר לנו ממקורות אחרים, חלקם נראה להלן. בוחרים עפ"י גורל (פייס, בדומה לגורל יום-יומי בעבודת המקדש) ויוצא מי שיוצא. במקרה זה, סתת שעובד בחציבה. ור' חנינא בן גמליאל מבית הנשיאות מעיד שהיה קרוב משפחה שלהם (מנישואין) ולא היה סתת אלא איכר שחרש באדמתו בדומה לאלישע הנביא שכאשר אליהו פוגש אותו, במצוות הקב"ה שימנה אותו תחתיו, הוא רואה אותו ורתם עצמו לצמד השנים עשר. (דומה גם לבחירתם של גדעון, יפתח, שאול, דוד ועוד). ולפי שמצווה בתורה שהכהן הגדול יהיה "גדול מאחיו", גידלוהו אחיו הכהנים את פנחס הסתת ומלאו את המחצב בו חצב בדינרי זהב. נוי, כוח ומראה וכפי הנראה גם חכמה, היו לו כנראה וחסר רק העושר. ראה אגב תוספתא מסכת סנהדרין פרק ד הלכה א, הסוקרת הלכות שונות הנוגעות להתנהגות כלפי כהן גדול, מאבלות וניחום ועד רחיצה בבית המרחץ, הנובעות מהפסוק: "והכהן הגדול מאחיו - שיהו אחיו הכהנים נוהגין בו גדולה".

על עצמו אמר, בגוף שלישי.

¹³ חזרנו לשמעון הצדיק שכאמור היווה מעין שיא של כהונה גדולה משולבת בעבודת המקדש, אבל ממנו והלאה החלה התדרדרות. ראה תוספתא סוטה פרק יג הלכה ז: "כל זמן שהיה שמעון הצדיק קיים, היה נר מערבי תדיר. משמת, הלכו ומצאוהו שכבה ... פעמים כבה פעמים דולק. כל זמן שהיה שמעון קיים, היתה מערכה תדירה כשמסדרין אותה כשחרית היתה מתגברת והולכת כל היום כולו ... משמת שמעון הצדיק תשש כחה של מערכה ... כל זמן שהיה שמעון קיים, ברכה נכנסת בשתי הלחם ובלחם הפנים ... משמת שמעון הצדיק לא היתה ברכה נכנסת לא בשתי הלחם ולא בלחם הפנים". ראה בדומה גמרא יומא לט ע"א למטה ובתלמוד הירושלמי יומא פרק ו הלכה ג. ושוב לא ברכו הכהנים בשם המפורש בברכת כהנים במקדש. ראה דברינו [כה תברכו את בני ישראל](#) בפרשת נשא.

¹⁴ סוף דבר, לאחר שמעון הצדיק, החלה התדרדרות של המקדש והכהונה בכלל, הכהונה הגדולה בפרט, עד כדי ייסוד מקדש במצרים, מקדש חוניו, המתחרה במקדש שבירושלים. זהותו ההיסטורית המדויקת של שמעון הצדיק וסיפור הקמת מקדש חוניו אינם ברורים. הסיפור מצוי גם בגרסאות שונות בבבלי (מה שהבאנו בקצרה היא שיטת רבי מאיר. בהמשך מובאת שם שיטת ר' יהודה), בירושלמי יומא ו ג וגם אצל יוסף בן מתתיהו במלחמות היהודים חלק א ו-ז ובקדמוניות היהודים: יב, יג, כ. מה שסביר להניח הוא שמדובר בתקופה טרום כניסת המתיוונים לירושלים ולמקדש שבעקבותיה גם פרץ מרד החשמונאים. תקופת החשמונאים לא הטיבה גם היא עם הכהונה הגדולה והתדרדרה בפרט בסופה. ראה בגמרא קידושין סו ע"א המריבה הקשה של ינאי המלך שמינה עצמו לכהן גדול עם הפרושים שהתקוממו כנגדו ואמרו לו: "ינאי המלך, רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן!". וכבר שאלו ורבו גדולים וטובים מאימתי נעשה מתתיהו אבי השושלת כהן גדול. ראה דברינו [בית חשמונאי](#) בחנוכה.

¹⁵ ומה נעשה עם כל שנות עבודה זרה שהיו בימי מקדש ראשון והתפלגות האומה וספר התורה שכמעט ונעלם? ויש גם לשים לב להתעלמות [משכן שילה](#) שגם עמד גם הוא קרוב לארבעים שנה. ראה גם דברינו [בין משכן, מקדש ראשון ומקדש שני](#).

מאות כהנים. צא מהם ארבעים שנה ששימש שמעון הצדיק, ושמונים ששימש יוחנן כהן גדול,¹⁶ עשר שמשמש ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה אחת עשרה שמשמש רבי אלעזר בן חרסום - מכאן ואילך צא וחשוב: כל אחד ואחד לא הוציא שנתו.¹⁷

מסכת ברכות דף ז עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: מנין שהקב"ה מתפלל? שנאמר: "והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי" (ישעיהו נו ז), "תפילתם" לא נאמר, אלא: "תפילתי", מכאן שהקב"ה מתפלל.¹⁸ מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במידת רחמים, ואכנס להם לפנים משורת הדין. תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע: פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל יה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי: ישמעאל בני, ברכני! - אמרתי לו: יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין, ונענע לי בראשו. וקא משמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך.¹⁹

שבת שלום

מחלקי המים

¹⁶ לא הספקנו לדון בדמות זו וכן לא בחבריו: ישמעאל בן פאבי ואלעזר בן חרסום וכן לא בישמעאל, יהושע בן גמלא ואחרים. כמו כן לא מנינו כהנים חשובים בבית ראשון כמו עלי וצדוק.

¹⁷ ובמקבילה במדרש ויקרא רבה כא ט, פרשת אחרי מות, בלשון חריפה יותר: "בזאת יבוא אהרן אל הקודש - רבי ברכיה בשם רבי לוי אומר: בזאת - הכתוב מבשרו שהוא חי ארבע מאות ועשר שנים. וכי עלה על דעתך שאהרן חי ארבע מאות ועשר שנים? אלא מקדש ראשון, ע"י ששמשו בו באמנה, שמשו בו "ח כהנים: הוא ובנו ובן בנו. מקדש שני, על שהיו נוטלין אותה בדמים, ויש אומרים שהיו הורגין זה את זה בכשפים, שמשו שמונים כהנים, ויש אומרים: שמונים ואחד ... שמונים ושנים ... שמונים וארבעה, ומהם שימש שמעון הצדיק ארבעים וחמש שנה. כיון שחזרו להיות מוכרים אותה בדמים, היו שנותיהן מתקצרות. מעשה באחד ששלח ביד בנו שתי מדות של כסף מלאות כסף ומחוקיהן כסף. עמד אחד ושלח ביד בנו שתי מדות של זהב מלאות זהב ומחוקיהן זהב. אמרו: קפה ק"ח את המנורה". ראה גם בגמרא יומא יח ע"א על מרתא בת בייתוס ששילמה שלושה קבים מלאים זהב על מנת שינאי המלך ימנה את יהושע בן גמלא בעלה לכהן גדול. ושם הסוגיה היא על הפרשת כהן גדול שבעה ימים לפני יום הכיפורים וכיצד חכמים היו מרגילים אותו בעבודה. שהיו משביעים אותו שיעשה כמעשה הקטורת של חכמים ולא של הצדוקים. מקור זה מביא אותנו לנושא מאבק הפרושים והצדוקים סביב הכהונה הגדולה בשלהי בית שני, שגם הוא חלק מהתדרדרות הכהונה הגדולה. ועל כך בעזרת החונן לאדם דעת בפעם אחרת (ביום הכיפורים הבא עלינו לטובה).

¹⁸ אבל לא לפני שהוא גם מניח תפילין, ראה גמרא ברכות ו ע"א: "אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מנין שהקב"ה מניח תפילין - שנאמר: נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו; בימינו - זו תורה ... ובזרוע עוזו - אלו תפילין ... אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". וצריך להבין סימבולים אלה.

¹⁹ אחרי המדרשים הקשים על סוף הכהונה הגדולה בשלהי בית שני, רצינו לסיים בדבר טוב, ומצאנו מדרש זה על ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול. ובימינו גם נוהגים לשיר מדרש זה ובוצעו לו תזמורים יפים ומיוחדים שניתן למצוא ברשת. בזמן השירה, כדאי לזכור שמדרש זה נכתב מתוך כאב גדול. יש שסבורים שיש שניים או שלושה "רבי ישמעאל" (ראה הערך בויקיפדיה), אבל יש שסבורים שכולם הם דמות אחת. בהיבט השם והדמות הרשינו לעצמנו לחבר ולכאוב את כאבו. רבי ישמעאל הוא מעשרה הרוגי מלכות ויצא ראשון להריגה יחד עם רבן שמעון בן גמליאל. הוא שהיה יפה תואר ובת הקיסר חמדה את יופיו (ראה דברינו [היופי שבאדם - ברכתו ובלותו](#)), הוא רבי ישמעאל שבנו ובתו נשבו לשני אדונים שניסו לזווגם ובכו כל הלילה (גיטין נח ע"א), הוא רבי ישמעאל שלאחר החורבן קבע: "דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין, אלא אין גזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה" (בבא בתרא דף ס עמוד ב). הוא רבי ישמעאל שכשטעה והיטה את הנר, נהג בהלכות שבת כאדם הדיוט וכתב בפנקסו: "אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטייתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה" (שבת יב ע"ב). אל תהי ברכת הדיוט שלו לקב"ה קלה בעינינו וגם לא בעיניו של הבורא.